

RIIGIKOGU

IV koosseis.

II istungjärk. 10. koosolek. 29. oktoobril 1929.

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Teatamine muudatustest Riigikogu koosseisus.
4. Komisjonide täiendavad valimised.
5. Välisministri aruanne rahvasteliidu täiskogu X korralise istungjärgu tööddest.
6. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne tööpuudusest.
7. Riigikontrolöri esitis kontrollnõukogu liikme Hans Kuke vabastamiseks.
8. Riigikontrolöri esitis kontrollnõukogu liikme August Merits'a vabastamiseks.
9. Eesti-Türgi ajutise kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.
10. Laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes käiva seaduse § 20 (RT 68 — 1924, seadus nr. 30) muutmise seadus — I lugemisel.
11. Riigi 1930./31. a. eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — I lugemisel.
12. Lennuvarustuse muretsemise ja krediidi määramise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
13. Seitsmenda rahvusvahelise töökonventsi poolt vastuvõetud öötöö kohta pagaritööstuses käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine.

L. Raudkepi (krst) ja A. Anderkopp'i (töer) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. atsetüleeni, kaltsium-karbiidi, püssirohu, lõhkeainete, laskeriistade ja tongide valmistamise, hoidmise ja müügi seaduse üldkomisjoni;

2. raudteede eksploateerimise seaduse rahaasjanduse komisjoni, juriidilise külje suhtes seisukohavõtmiseks üldkomisjoni;

3. Lennuvarustuse muretsemise ja krediidi määramise seaduse muutmise ja täiendamise seaduse rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus;

4. posti-telegraafi-telefoni valitsuse alal lepingute sõlmimise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

5. posti-telegraafi-telefoni ja raadio seaduse üldkomisjoni;

6. seitsmenda rahvusvahelise töökonventsi poolt vastu võetud öötöö kohta pagaritööstuses käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seaduse sotsiaalkomisjoni;

7. Riigikogu kodukorra täiendamise seaduse kodukorra komisjoni;

8. meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse haridusekomisjoni, juriidilise külje suhtes seisukoha võtmiseks üldkomisjoni;

9. riigi 1930./31. a. eelarve arvel eelkrediidi avamise seaduse rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisus;

10. Eesti-Türgi ajutise kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seaduse rahaasjanduse komisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukohavõtmiseks väliskomisjoni;

11. Eesti-Portugali kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seaduse rahaasjanduse komisjoni, välispoliitilise külje suhtes seisukohavõtmiseks väliskomisjoni.

3. Teatamine muudatustest Riigikogu koosseisus.

Tagasi astunud Riigikogust 15. oktoobril 1929 Hugo-Bernhard Rahamägi — kristliku rahvaerakonna Tartumaa valimisringkonna nimekirja järgi. Riigikogu töödest osa võtma kutsutud Jaan Järve.

Tagasi astunud Riigikogust 15. oktoobril 1929 Georg Ottas — põllumeeste kogude Tartumaa valimisringkonna nimekirja järgi. Riigikogu töödest osa võtma kutsutud Leopold Antik.

4. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

maakomisjoni A. Kapi asemele J. Järve (krst);

sotsiaalkomisjoni J. Järve (krst, Riigikogust tagasiastunud H.-B. Rahamäe asemele);

omavalitsuse komisjoni J. Järve (krst, Riigikogust tagasiastunud H.-B. Rahamäe asemele);

riigi majapidamise aruande komisjoni A. Schulbach'i asemele M. Juhkam (töer);

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni J. Järve (krst, Riigikogust tagasiastunud H.-B. Rahamäe asemele).

5. Välisministri aruanne rahvasteliidu täiskogu X korralise istungjärgu tööd.

Välisminister J. Lattik: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ei taha teie aega kulutada pika kõnega rahvasteliidu 10-da täiskogu tööst.

Üksikasjaliku aruande lasksin sedakorda trükituna lugupeetud rahvasaadikutele välja jagada. Seda aruannet tahaksin täiendada mõne isikliku seletuse, tähelepaneku ja hinnangu poolest.

Rahvasteliit ei olnud minule võõras. Tutvusin rahvasteliidu tööga ja tegevusega Eesti vastuvõtmise päevil. Tahtmata tuli võrrelda olevikku 1921. aasta oludega, kontrast osutus küllalt suureks. Läbielatud ja läbitehtud aremine on olnud äärmiselt viljakas. Rahvasteliidu tööd hinnates peab ütleva, et rahvaste lähenemine ei ole surnud punktil, rahvusvaheline õigus areneb kiirsammul. Euroopa peab algama uut ajajärku. Vastutavad riigimehed kõnelevad Euroopa ühisriikidest kui tähelepanu väärivast ettepanekust.

Täiskogu istungjärk peeti kohe pärast Haagi konverentsi. See ei jätnud mõjutamata ka rahvasteliidu tööd. Tundus, et kustuvad õudsed sõjajäljed, endised vastased ja verivaenlased esinesid täiskogus lepitatuna. Nad kõnelesid rahust ja koostööst 53 riigi esindajast moodustatud foorumi ees. Maailma avalik arvamine võttis need avaldused heameelega teatavaks. Asjad, mis seisid pikki aastaid surnud kohal, nihkusid paigast.

Kui tuletada meelde sundusliku vahekohtu küsimust, siis ei saa mööda minna rõõmustavast nähtusest. Mõni aasta tagasi vaadati sunduslikule vahekohtule kui väheste asjaarmastajate eralõbule. Alalise rahvusvahelise kohtukoja statuudi väljatöötamisel suruti läbi ka sundusliku vahekohtu fakultatiivne klausel, ja nüüd võtsid suurriigid selle omaks ja annavad juriidilise iseloomuga küsimuste otsusta-

mise erapooletu kohtu kätte. Rahvasteliit avaldas kindlasti selleks mõju ja ta mõjutab nimelt kõigi Euroopa riikide lähenemise kavatsumisi.

Keegi ei saa praegu ennustada rahvasteliidu arenemiskäiku, kuid senine edu on silmnähtav. Tähtsam kui igasugune spekulatsioon rahvasteliidu töötajajärgede üle on meile see kindel teadmine, et rahvasteliit 10 aasta jooksul on endale suutnud võita palju poolehoidu ja sõpru.

Kui suurriigid hoolimata oma mitmekesisest ja lahkuminevatest huvidest on suutnud saavutada ühtmeelt suurtes põhimõttelistes küsimustes, siis peab seda ka ütleva väike-riikide kohta, et ka neil ei puudunud üksmeel. Täiskogus, kus arutati elavalt majanduseküsimusi, oli meie peamureks vabalt ja iseseisvalt arenemise võimaluse alalhoidmine. Rahvasteliidu liikmed ei saa sallida majandusepoliitilise diktatuuri tekkimist ei sees- ega väljaspool rahvasteliitu. Selles valitses suure hulga väike-riikide keskel üksmeel. See tuli eriti avalikuks tollirahu resolutsiooni arutamisel, mis lõplikul kujul peab kindlustama riikidele nende väliskaubanduslike suhete rahuliku arenemise ja ära hoidma järske hüppeid.

Alal hoides oma iseseisvuse majandusepoliitika määramisel ei loobu Eesti kunagi oma seisukohast — olla ilmamajanduse aktiivseks ja kasulikuks lüliks. Selles sihis jätkame oma kaubanduselepingute võrgu laiendamist. Viimasel ajal on Eesti poolt sõlmitud kaubanduselepingutest jõusse astumise poolest kõige noorem meie kaubanduseleping N. S. V. Liiduga. On selge, et asjasõlmitud lepingute tagajärgi ei saa kohe lõplikult hinnata, sest nende iga on alles ees. Seepärast oleks täiesti varane kõnelda, et Vene kaubanduseleping kui niisugune meile midagi ei anna, eriti aga selle lepingu kahjulikkusest. Selle vastu võin aga juba praegu kinnitada, et see kaubanduseleping on aidanud kaasa juba maksvate heanaaberlike vahekordade juriidiliselt fikseerimisele, ja võib arvestada seega, et mõlema maade vahel elavam kaubanduslik läbikäimine siiski teostub.

Peale selle lepingu sõlmis Eesti hiljuti kaubandusliku kokkuleppe Portugaliga ja uuendas lepingut Türgiga, missugused Riigikogule kinnitamiseks esitatud. Edasi astuti samme kaubanduselepingu sõlmimiseks Rumeeniaga. Kaugematest riikidest peetakse praegu kaubanduselepingu läbirääkimisi Hispaaniaga, Jaapaniga, Hiinaga, Brasiiliaga ja Argentiinaga. Vastavalt Soome soovile revideerida osaliselt 1921. aastal sõlmitud kaubanduselepingut, algavad sellekohased läbirääkimised ligemal ajal.

Mis puutub Saksamaasse, siis on teada, et kaubanduselepingu sõlmimisel said meile osaks muu seas Saksa poolt Rootsile ja Soomele antud soodustused. Kuna Saksamaa praegu kavatses mõningaid põllumajanduslikke tolle tõsta, mille määrad eelnimetatud lepingutes osaliselt fikseeritud, siis osutus Saksamaale tarvilikuks nende riikidega vastavaid läbirääkimisi pidada, ja on loomulik, et viimased nende läbirääkimiste kestel võimalust mööda endisi soodustusi püüavad kätte saada. Arusaadavalt on ka Eesti valitsus valvel meie huvide eest.

Raskeks küsimuseks oli meil Eesti-Leedu kaubanduselepingu sõlmimine. Tundub lihtsalt loomuvastasena, et nii lähedalolevad rahvad ei ole leidnud lähemaid sidemeid. Läbirääkimiste kestel, mis 1926. a. saadik peetakse, tekkisid korduvalt mitmesugused takistused, mille kõrvaldamise järele Leedu nimetas uusi. Nii oli aeg, mil lepingu sõlmimise ainukeseks takistuseks nimetati asjaolu, et Eesti-Poola kaubanduselepingus leidub klausel, mille järgi Poola saab õiguse anda Leedule erisoodustusi. Selle klauseli Eesti-Poola kaubanduselepingus kõrvaldasime erikokkuleppe teel Poolaga, kusjuures Poola poolt meile selles ei tehtud raskusi. Kuid on kuulda, et on tekkinud uusi takistusi. Sellisena näib nüüd esile kerkivat Eesti-Läti ühise tollitariifi maksmapanemise klausel. Sellele vaatamata tahaksin uskuda, et meie leiame Leeduga ühise keele, kuna normaal vahekordade loomine seisab mõlema riikide huvides. Kui see mõlemale pooltele selge, siis ei ole kahtlust, et hea tahtmise juures võib saada ühe kõigest raskustest ja leida kokkulepetee.

Mis puutub Lätisse siis on, lugupeetud rahvasaadikud, teil teada, et meie delegatsioon juba nii aasta algul kui ka kevadel tegi ettepaneku, kas või osaliselt kaotada tollid Eesti-Läti vahel omamaa kaupadelt. See ettepanek tehti meie poolt selleks, et oleks kord astunud esimene tegelik samm osalise tolliuniooni poole. Viimastel läbirääkimistel Riias esitas Läti välisminister mulle üksikuid Eesti ettepanekutesse puutuvaid küsimusi. Vastus neile antakse lähemal ajal ja võib loota, et see vastus annab Lätile täieliku selguse. Igaüks meist teab, kui tähtis on esimese sammu astumine lihtsas igapäevases elus, seda tähtsam on see naabrite elus. On ühes asjas kokku lepitud, üks nurgakivi asetatud, siis on järgmiste tarvilikkude sammude astumine märksa kergem. On ülim aeg meie tolliuniooni läbirääkimistele luua soodsamat tegeliku elu ja edu õhkkonda. Ma kinnitan siin, et ei ole jõudu olemas ei väljaspoolt ega seespoolt, kes suudaks meie liidu vahekorda Lätiga raskendada, ja tolliuniooni küsimus ei jaksa seda kindlasti ka teha.

Kõik see tegevus, millest ma siin lühidalt

kõnelesin, areneb meie majanduseelu huvides ja arendab selle kaudu omal määdul ja viisil ka ilmamajandust. Sellel alal on meie töö ja tegevus täielikus kokkukõlas nii rahvusvahelise majandusekonverentsi kui ka rahvasteliidu poolt avaldatud soovidega. Oleks eklik rahvasteliitu käsitada ja enesele ette kujutada kui mingisugust isoleeritud või eraldatud nähtust, kui iseseisvat, väljaspool liigeriikide mõjutusi asuvat asutust, kelle kosmopolitilistele eeskirjadele meie igal juhul peaksime tingimata alistuma.

Rahvasteliidu elujõud seisab minu arvates selles, et ta on kõigi oma liikmete koostöö organ nii iga üksiku liikme kui üldsuses kasuks. Meil ei ole üksi õigus rahvasteliidus kaasa töötada, vaid meie oleme kohustatud seda tegema. Meie pole üksi õigustatud temas ka oma erihuve kaitsma, vaid oleme kohustatud seda tegema.

Eesti välispoliitika alus on sidemete loomine ja koostöö otsimine rahvastega, eeskätt lähedalolijatega, ja siis koostöö rahvasteliiduga. Möödunud tööaastad ja -päevad on selle meie poliitika õigustanud. Veel rohkem, meie soov on ikka suuremal määral, kuigi jõukohaselt, osa võtta suurtest kohustustest ja raskest vastutusest, mis iga rahvasteliidu liikme õlgadel lasub.

Vabariigi Valitsus loodab, et sellel arenemisteel teda toetab kindlasti ja kestvalt Eesti rahvaesindus.

J. V o i m a n (stp): Teen ettepaneku, avada läbirääkimised Välisministri aruande puhul rahvasteliidu täiskogu X korralise istungjärgu töödest ning läbirääkimised pidada Riigikogu järgmisel koosolekul.

J u h a t a j a : (H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepanek on vastu võetud.

6. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne tööpuudusest.

L. J o h a n s o n (stp, erak. tead.): Ausatud Riigikogu liikmed! Hooaja ja välised tööd on kas lõppenud või lõpetamisel. Tööpuudus kasvab. Tööliste madalad palgad ei ole võimaldanud neil, kellel õnnestus hooaja ja välistel töödel teenistust leida, mingit tagavara kogumist. Hulk inimesi on juba tööta ja väga raskes seisukorras, eluütlapidamiseta. Eriti kannatavad lasterikkad perekonnad. Nii Tallinnas, Nõmmel, Tartus, Narvas, teistes linnades ja kohtades on hulk inimesi ja perekonnatoitjaid tööta. Sellejuures teatavad perekondi toitvad emad, näiteks Nõmmelt, et neilt

isegi lasteabiraha võetud, kuigi selleks ots-Jarbeks riigi eelarves summad on.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arvates on Vabariigi Valitsuse ülesanne abinõusid tarvitusele võtta tööpuuduse vastu võitlemiseks ja töötaoleku all kannatajate olukorra kergendamiseks. Peaks kohe alatama hädaabitöödega ning tööpuuduse all kannatajatele, samuti ka lasterikastele kehvadele perekondadele toetust korraldatama.

7. Riigikontrolöri esitis kontrollnõukogu liikme Hans Kuke vabastamiseks.

Juhataja: Avaldan esitise teksti:

„Riigikogu otsustab:
vabastada Hans Kuke kontrollnõukogu liikme kohalt tema oma palvel, arvates 8. augustist 1929.“

(Hääletatakse.) Esitis on vastu võetud.

8. Riigikontrolöri esitis kontrollnõukogu liikme August Merits'a vabastamiseks.

Juhataja: Avaldan esitise teksti:

„Riigikogu otsustab:
vabastada August Meritsa kontrollnõukogu liikme kohalt oma palvel, arvates 1. oktoobrist 1929.“

(Hääletatakse.) Esitis on vastu võetud.

9. Eesti-Türgi ajutise kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Anderson: Austatud Riigikogu liikmed! Alles käesoleva aasta kevadel oli Riigikogul võimalus kinnitada Eesti ja Türgi vaheline kaubaleping. Nüüd aga näeme, et kaubalepingu kinnitamine on jälle uuesti päevakorras. Tuleb tahtmata küsida: Mis on juhtunud, millega on siis tegemist? See on seletatav lihtsalt sellega, et käesoleval suvel on Türgi-maa tarvilikuks pidanud tollitariife muuta ja üles öelnud selle tõttu kaubalepingud kõigile riikidele, kellega tal konventsionaal kaubalepingud sõlmitud. Ka Eestil oli Türgiga konventsionaal alusel kaubaleping. Loomulik, et siis ka Eesti riigile leping üles öeldi. Vana leping kaotas jõu 23. septembril, ja just samal päeval on uus ajutine kaubaleping alla kirjutatud. See leping baseerub enamsoodustuse põhimõtetel, missugused lepingud Eesti riigil ka teiste riikidega olemas, ja missugused põhimõtted leiti tarvilikuks ka selle ajutise kaubalepingu sõlmimisel. Kui pilk heita meie praegusele vahekorrale Türgi riigiga, siis peab ütlema, et kuni 1928. aastani kaubavahetus

Eesti riigi kahjuks oli kujunenud. Kuid 1928. aastast on vaekausid pöördunud, ja meie riik veab oma rahvamajanduse kaudu kaupu Türgile rohkem välja kui sisse. Viimase aasta 7 viimast kuud näitavad, — nende kohta on kindlad andmed olemas, — et mõlema maa kaubanduslik läbikäimine elavalt tõusnud, kusjuures see tõusmine ei ole läinud seda teed, et see meile kahjulik oleks, vaid kaubavahetuse aktiivsus on meie kasuks veelgi tõusnud.

Kõigil neil põhjustel on rahaasjanduse komisjon, kes seda eelnõu sisulikult kaalus, arvanud, et ta kohus on Riigikogule soovitada see leping kinnitada. Ühtlasi on mul au väliskomisjoni poolt teatada, et seal see leping välispoliitilisest seisukohast läbi vaadatud ja heaks kiidetud, mida arvesse võttes julgen Riigikogule teha ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

10. Laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes käiva seaduse § 20 (RT 68 — 1924, seadus nr. 30) muutmise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja P. Järve: Meil Eestis on 1924. a. maksma pandud seadus Laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes. See seadus on maksma pandud mitmete konventsioonide täitmiseks, mis meie poolt ratifitseeritud, ja sellepärast peab see seadus kokkukõlas olema kõigi nende konventsioonidega.

Selle seaduse § 18. on kindlaks määratud öö pikkus üheteistkümneks tunniks. Kuid § 20-s on lubatud erand teha, nimelt tööstusettevõtetes, mis aastaegade mõju all ja erilistel juhtudel, kui asjaolud seda nõuavad, on lubatud öö pikkust lühendada 60 päeva jooksul aasta kestes 10 tunniks.

Kuid Versailles'i rahulepingu põhjal moodustatud rahvusvaheline komisjon, missugune peab jälgima, et riikide poolt ratifitseeritud konventsioonid täpselt täidetakse, on leidnud, et see erand, mis lubatud § 20-ga, ei ole kokkukõlas laste öötöö kohta käiva konventsiooniga. Et seda kokkukõla luua on Vabariigi Valitsus esitanud § 20. muutmise seaduseelnõu. Muudatus seisab selles, et § 20. lõppu lisatakse juurde uus lõige, mis kõlab järgmiselt: „Eelmine lõige ei käi laste ega alla 18-aastaste alaealiste kohta.“

Sotsiaalkomisjon vaatas seaduseelnõu läbi, ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ning võttis seaduseelnõu muutmata vastu. Sotsiaal-

komisjon esitab seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. J o h a n s o n (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsusel on muidugi mõista küllalt põhjust nüüd natuke uhke olla: jällegi võtab Eesti Riigikogu vastu ühe töökaitse seaduse ja seekord kokkukõlas isegi konventsiooniga, selle konventsiooniga, mille kohta põllumeeste rühma esindaja, sotsiaalkomisjoni juhataja, väga lugupeetud härra Tamm, kes ka valitsuse esindajana osa võttis rahvusvahelisest töökonverentsist, ütles, et nende ratifitseerimised on tingitud vaid sellest, et meie tahame viisakad olla.

Seekord lunastab Vabariigi Valitsus oma seaduseelnõuga — viisakust. Kui saadetakse aruanded rahvasteliitu, kui aruandeid esitatakse, siis öeldakse: vaadake, kuipalju on neil neid seadusi. Kui aga vaadelda nende „Töökaitse“ seaduste sisu, siis peab ütleva, et sisu puudub neil peaaegu täiesti.

Nii on ka muutmisel oleva paragrahvi uus redaktsioon sarnane, et see sisult midagi ei anna. See seadus, mida see paragrahv parandab, käsitleb laste, alaealiste ja naiste töökaitset, kuid kahjuks väga kitsas raamis, ainult tööstuseettevõtetes, kuna suur osa lapsi, kes ka alaealised ja tööle rakendatakse niihästi käsitöökodades, pisiettevõtetes j.n.e. on praegu täiesti igasuguse kaitseta.

Samuti ei anna kaitset lastele ka Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus, mida on püütud ellu viia. Meie poolt on tehtud parandusi, on tehtud ettepanekuid, et antaks seadusele tarvilik sanktsioon. Need ettepanekud on aga tagasi lükatud. Nii näeme, et suur osa või suur kategooria lapsi, kes alaealised, on ilma igasugusest kaitsest. Muudeti ainult väikest seadust, mis Vene ajal oli tööstusetöölise kohta juba maksev ja see on ka kõik. Tähendab, võib järeldusi teha, et Eestis ei pöörata tarvilikku tähelepanu laste ja emade kaitsele.

Kui teie aga kätte võtate statistika kuukirja, kui kätte võtate kas või hiljuti ilmunud Tallinna aastaraamatu, siis te näete, et siin on tegemist sarnasa nähtusega, millele riik peaks tähelepanu pöörama ja mitte piirduma sarnaste pisi-asjadega, nagu käesolev eelnõu. On tarvis üles tõsta laste ja emade kaitse täies ulatuses, on tarvis sotsiaalseaduseandlus välja arendada sarnasel kujul, et leiaksid kaitset niihästi ema kui laps, nii maal kui linnas, ja see peab sündima meie rahva tervisliku ja vaimliku jõu alahoidmise huvides.

Selle iseloomustamiseks, kuidas Eestis vaadatakse lastele, kuidas isegi neid lapsi, kes suu-

res vaesuses ja kes sellejuures peavad tööd tegema ja õppima, kuidas neid lubatakse teotada avalikus arvamises, seda teotamist sallitakse, ilma et sellele prokuratuur tähelepanu pööraks, ilma et Kohtu- ja Hariduseministrid samme astuksid selleks, et niisugused nähtused, niisugused teotused kaoksid või vähemalt neid õiendataks, selle iseloomustuseks loen ühest kodanlikust ajalehest väljavõtteid, kus võime järgmist leida:

„Ainuüksi Tallinna kohvik „Marcelle“ annab küllalt kujuka ülevaate sellest, et nime-tamismäär osa Eesti õppivast naisnoorsoost esitab raha- ja lõbuhimuliste libude karja.“

Ja edasi leiame:

„Nende ridade kirjutajal on teada, kuidas mõnes provintsilinnas, näiteks Rakveres isegi kooliõpetajad koos naisõpilaste ja juutidega joominguid ja öiseid orgiaid peavad. Rakvere hariduseseltsi maja keldri kabinettides ja teistes joogikohtades on sagedaseks nähteks, et sealne teenija serveerib kohalikke ja sissesõitnud juute koolitüdrukutega keskkoolist, mitte ainult nõutud vanuse, vaid isegi soovitud hariduseastme kohaselt.“

Need on ainult kaks kohta sellest, mis kirjutatud, kuid nii on siin terve pikk artikkel rahvale kirjutatud, ja seni ei ole kuulda, et oleks selle vastu välja astunud. Ometi on, niipalju kui minul teada, Hariduse- ja sotsiaalministeeriumil ja tervishoiu peavalitsusel andmeid olemas meie kooliõpilaste kõlbliku seisukorra kohta. Need andmed on ette kantud koolinõunikude päeval ja näitavad, et meie kooliõpilaste keskel ei ole neid pahenähteid sarnasel kujul olemas. Meie koolinoorsugu on küllalt kõlblik, ja ei ole see õigustatud, kui temale lastakse osaks saada sarnane teotus. Siin meie ootame, et ka valitsuseasutused selle eest hoolt kannaksid, et meie vanemate lapsi niiviisi avalikult ei lubataks teotada ja mõnitada.

Ma tõin selle näiteks, missugune vaim meie seltskonnas sarnastes küsimustes valitseb. Selle arvele tuleb ka seda kirjutada, et meil sotsiaalseadusandlusele tarvilikku tähelepanu ei pöörata ja isegi sotsiaalkomisjoni piiratud tegevust sotsiaalküsimuste arutusel tahetakse kitsendada vanematekogu poolt vastuvõetud uute korraldustega, kuigi selles komisjonis on niikuinii enamus koalitsiooni rühmadel. Meie kuuleme ka ajalehtedest ja avalikkudest kõne-dest, mida peavad silmapaistvad riigitegelased, nõndanimetatud kandvate kodanlike erakondade hulgast, kuidas nad eitavad igasuguseid sotsiaalseadusi.

Kui meie kõik selle kokku võtame siis näeme, missugune vaen valitseb meil laste, alaealiste ja lastekaitse vastu. Ma ütlen, see vaen ja need seisukohad, mis niisugusel kujul

esile tulevad, ei ole kahjuks ainult neile üksikutele inimestele, kes selle all isiklikult kannatavad ja kokku langevad. Selle all kannatavad mitte ainult need üksikud lapsed, naised, kes vastavate tervishoiuseaduste ja kaitse puuduse tagajärjel kokku langevad, kelle tervis, kelle kõlblus langeb, vaid selle all kannatab ka meie riigi tulevik. Meie riigi tuleviku pant on meie noorsugu. Sellele küsimusele tuleb rohkem tähelepanu pöörata, tuleb välja arendada alaealiste ja naiste kaitse, ja ei tuleks piirduda nende tühipaljaste seadustega, mida praegune valitsus katsekakuks seaduseandluse alal esitanud.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

11. Riigi 1930./31. a. eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Soorts: Lugupeetud rahvasaadikud! Käesolev seaduseelnõu on tingitud sellest, et võimalikult ruttu ellu viia Maanteede seadust.

Nagu teie teate võttis Riigikogu omalajal Maanteede seaduse vastu. Selles seaduses on ette nähtud, et esimese klassi teed tuleksid võtta riigi teha. Ühtlasi on selles seaduses ka ette nähtud, millisel määral riik rahaliselt toetab teedekapitali, mille arvel õieti tehakse need teed. Vabariigi Valitsus, kaaludes seda küsimust ja arvesse võttes, et juba läinud aastal mõnes kohas teid riigi kulul tehtud, ja et sellesel selgunud ka tegelikkude kulude suurus, leidis, et I klassi teede ülevõtmisega ei tuleks oodata 4 aastat, nagu see seaduse järgi võimalik oleks, vaid et on tarvilik võtta üle juba tuleval kevadel, see tähendab 1. aprilliks kõik I klassi teed. Sellest välja minnes, et kui 1. aprilliks 1930 tulevad need teed riigi tegemisele üle võtta, siis on ka tarvis astuda samme, et selleks ajaks oleksid ka valmis teetegemise masinad, sest nendeta ei suudeta teid teha.

Praegusel ajal on tähtsamateks teetegemise abinõudeks teehöövliid ja teerullid, ja käesolev seadus ongi selleks, et neid teerulle ja teehöövleid nüüd sügisel võiks tellida, et need tulevaks kevadeks oleksid valmis. Kuna aga nende valmistamine nõuab ligi pool aastat, siis on tellimisi juba sügisel tarvis ära anda, milleks Vabariigi Valitsus käesoleva seadusega küsib eelkrediiti.

Vabariigi Valitsuse motiivid, mis ta käesoleva seaduse kaitseks ette toonud, on põhjendatud. Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse seisukohaga ja esitab käesoleva seaduseelnõu mõne redaktsioonilise parandu-

sega Riigikogule vastuvõtmiseks. Komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

12. Lennuvarustuse muretsemise ja krediidi määramise seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja R. Kuri: Austatud rahvasaadikud! Riigikogu poolt 30. märtsil 1928 vastuvõetud Lennuvarustuse muretsemise ja krediidi määramise seaduses oli määratud krediiti 5 miljonit krooni, missugune summa oli jagatud mitme järgneva eelarve-aasta vahel, näidates seaduses, missugune summa igal eelarve-aastal tuleb eelarvesse võtta. Teatavasti ei olnud läinud aasta ikalduse tõttu võimalus neid summasid selle piiris eelarvesse võtta ja oli ühe miljoni krooni asemel määratud 500.000 krooni. Et see summa tasakaalu viia on Vabariigi Valitsus esitanud seaduseelnõu, millega see 500.000 krooni määratakse 1933./34. eelarve-aasta summa juurde.

Selles peajasjalikult on seaduse muudatus. Järgmine, § 3, tahab käsitada selle summa kasutamise korda, nimelt et need summad, mida eelarves teatud aastatel ei kasutataks, võiks lahtiseks jätta kuni 31. märtsini 1935. See olukord on tingitud lepingutest lennuvarustuse täiendamise alal. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

13. Seitsmenda rahvusvahelise töökonferentsi poolt vastu võetud öötöö kohta pagaritööstuses käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja J. Voiman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva aasta kevadel võttis III Riigikogu vastu Seaduse öötöö keelu kohta pagaritööstuses. Ajapuudusel jäi III Riigikogu poolt vastu võtmata konventsiooni ratifitseerimise seadus, millega meie ühineksime seitsmenda rahvusvahelise töökonferentsi poolt vastuvõetud konventsiooniga. See konventsioon mingisuguseid muid muudatusi praegustes seadustes ei nõua, vaid kõik need nõuded, mis praegumaksvas seaduses ette nähtud, on konventsioonis. Nii et mingisuguseid uusi seaduse muudatusi konventsiooniga ühinemine ette ei näe. Küll on meil aga

välispoliitiliselt parem ja otstarbekohasem sarnaste konventsioonidega ühineda, missuguste maksmapanemine raskusi ei tekitata. Seda silmas pidades sotsiaalkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seitsmenda rahvusvahelise Töökongressi poolt vastu võetud öötöö kohta pagaritööstuses käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadusega, ja sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

K. T a m m (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui meie vastu võtame käesoleva seaduseelnõu ja seega ratifitseerime pagari öötöökeelu seaduse konventsiooni, siis oleme Riigikogu poolt kevadel vastuvõetud pagari öötöökeelu seadusega 10 kuni 11 aastaks seotud. Praegu aga ei ole meil veel seda veendumust, et kevadel vastuvõetud seadus meie kodanike majanduslikke huve ei riivaks. Esiialgu võiks ennem vastupidist oletada, nimelt et öötöökeelu seaduse tõttu ei ole rukkileiva hind, mis I järgu tähtsusega, sugugi langenud, ehk küll rukkiahind on väga tugevasti alla läinud. Pagari öötöökeelu konventsioon on üks neist konventsioonidest, mis riikide poolt hoopis vähe poolehoidu aga väga palju vastuseismist leidnud. Nagu juba 1928. aasta suveks selgus, olid selleks ajaks Rootsi, Norra, Suur-Britannia, Poola ja Shveits ratifitseerimise ettepaneku tagasi lükanud. Hollandi ja Portugal olid selle kohta asunud äraootavale seisukohale. Ungari oli selle parlamendile tagasilükkamiseks esitanud. Saksamaa, Taani, Iirimaa, Uus Meremaa, Rumeenia olid ratifitseerimise ettepaneku vastu, nad saatsid selle küll edasi vastavale asutusele, kuid mingisuguse ettepaneku. Belgia, Jaapani, Tšehhoslovakkia olid küll mingisuguse teate saatnud tööbüroole, aga mitte selle kohta, et mingisugune ettepanek oleks tehtud parlamendile. Kõige suurem liik riike, nende hulgas ka Hispaania ja Lõuna-Slaavi ei ole saatnud rahvusvahelisele tööbüroole mingisugust teadet. 55 riigist, kes rahvusvahelisse tööorganisatsiooni kuuluvad, oli 15. juuniks 1928 ainult üks riik ratifitseerinud selle konventsiooni, nimelt Kuuba ja nüüd olla seda veel kaks riiki teinud, neist üks — Luksemburg. Ka meil kuluks küll natuke oodata ja ringi vaadata, missuguseid majanduslikke tagajärgi meie rahvuslik öötöökeelu seadus annab, ja siis alles seda küsimust täie teadmise otsustada. Näiteks sotsiaalkomisjonis toodi ette, et Läti oli öötöökeelu seaduse välja andnud, aga kuue kuu pärast oli ta selle ära muutnud. Kui meie aga nüüd konventsiooni ratifitseerime, siis ei ole meil seda võimalust enam olemas. Kui meie kahe või kolme kuu pärast oleme selgitanud ja leidnud, et see

seadus, mille kevadel vastu võtsime, laiematele rahvahulkadele näiteks kahjulik on, siis ei saaks seda enam muuta, kui konventsioon juba ratifitseeritud. Sellepärast tuleks natuke oodata, ratifitseerimisega ruttamiseks ei ole meil põhjust, sest konventsiooni hüved on juba meie rahvusliku seadusega antud, kõik konventsiooni hüved on pagari- ja leivatööstuse töölistel käes. Ja kui selgub, et selle sammuga meie eksinud ei ole, siis muidugi jätame need hüved maksma, mis kevadel oleme andnud, ja ei mõtlegi leiva- ja pagaritööstuse öötöökeelu seaduse muutmisele.

Mineval aastal, kui rahvuslikest konventsioonidest jutt oli, siis konstateeris rahvusvahelise tööbüroo direktor Thomas järgmist: Härrad valitsuste esindajad, Marffy — Mantuano — Ungarist, Mannio — Soomest ja Veigert — Saksamaalt on seletanud, et ühe riigi sotsiaalpoliitika ulatuse üle ei saa otsustada selle järgi, kuipalju ta konventsioone ratifitseerinud. Prantsusmaalt tööandjate esindaja Lambert-Ribot ja kuulus tööliste esindaja Jouhaux andnud ka mõista, et tema, Thomas, liialt rippuvat ratifitseerimiste arvu küljes, kuna ta peaks rõhku panema sellele, kuikaugele kuskil riigis tegelikult sotsiaalreformidega jõutud. Siis veel Genfi kongressil 11. juunil 1928. a. seletas Itaalia esindaja Olivetti — tema andmed olid väga asjalikult ette toodud, ja ta sõnad leidsid suurt poolehoidu, järgmist: keegi ei saa vastu vaidlema, et sotsiaalsed reformid majanduslikke tagajärgi annavad. Nii mõnedki raskused on sellest tekkinud, et nimetatud side või ühendus sotsiaalreformide ja majandusele vahel vahest unustusse jäänud — on ühe külgselt ainult konventsioonide sotsiaalset külge ja nende kasu ühe kitsa kihi suhtes tähele pandud — ja sellest on ka järgnenud vastuseismised ratifitseerimistele, nagu näit. 8-tunnilise tööpäeva konventsioonile ja pagaritöö öötöökeelu konventsioonile.

Ka meil on mõned kogemused kaheksa-tunnilise tööpäeva konventsioonide suhtes olemas. Aasta nelja eest leiti, et sellel küsimusel on oma majanduslik külge. Kui Riigikogu seda konventsiooni arutas siis tehti ettepanek, see küsimus siiski anda rahaasjanduse komisjoni majandusliku külje suhtes. Kui praegu arutuselolev küsimus sedasama teed käiks, siis ei oleks midagi katki. Need töölised, kes pagari- ja leivatööstuses omale leiba teenivad, ei kaotaks midagi, sest neile on kõik need õigused rahvusliku seadusega juba antud, mis konventsioon neile lubab. Arutuseloleva seaduse kinnitamisele peab riiklikult seisukohalt vaatama ja arvestama sellega, kuidas mõjub seaduse ratifitseerimine laiematele rahvahulkadele. Meie ei ole niisugune riik, kus sandid

saia söövad, vaid meil toidavad isegi jõukad kihid end rukkileivaga. Seepärast teen ettepaneku, anda see konventsiooni kinnitamise seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni, ta majandusliku külje kaalumiseks. Mina isiklikult ei asu praegu selle konventsiooni kohta eitaval ega jaataval seisukohal, sest aeg on liiga lühike olnud kevadel vastuvõetud meie rahvusliku leiva- ja pagaritööstuses öötöökeelu seaduse heade ja halbade külgede selgitamiseks.

Leiva- ja pagaritööstuse esindaja valgustas sotsiaalkomisjonis paljude andmetega leiva- ja pagaritööstuse öötöökeelu seaduse halbu tagajärgi. Aga tema kahjuks seekord oma andmeid ei saanud kirjalikult esitada, ütles, et küsimus kerkinud liiga ruttu ülesse. Sama seletas kaubandus-tööstuskoja esindaja. Viimane toonitas, et vaja uurimisi ette võtta, et selgusele jõuda, ja et selleks ei oleks rohkem vaja kui mõni kuu. Siis oleks selge pilt käes, ja siis võiks öelda, kas võime selle konventsiooni poolt olla või mitte. Nii et ruttamiseks ei ole põhjust. Rahvusvahelisse tööorganisatsiooni kuulub 55 riiki. Mõned neist on tagasi lükanud selle konventsiooni, mõned on selle kohta äraootaval seisukohal, ja mõned on päris ükskõiksed selle vastu olnud.

Muidugi mina leian, et valitsus on teatud korrektsusega talitanud selles küsimuses, on ühe diplomaatilise sammu astunud ja selle elnõu meile esitanud. Rahvusvahelises tööbüroos leiab niisugune valitsuse teguviis muidugi suurt heakskiitmist, aga seal ei saada ka pahaks panna, kui parlamendid seda asja omalt poolt kaaluvad, ja pärast kogemusi otsuse teevad.

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt pean oma sügavat kahetsust avaldama härrale Sotsiaalministrile, et esimene opositsiooni temale on tulnud ta oma rühmast, ja see on siis tõeks saanud, mida keegi öelnud, et on siiski põikpäid, kellele midagi selgeks teha ei saa. (J. T e e m a n t, põl: See on, härra Johanson, õige!) Seda on öeldud sealtpoolt (näitab paremale poole) oma inimeste kohta. Mina ei taha öelda, kelle kohta.

Nüüd härra Tamm on selle seaduseelnõu juures opositsiooni juhataja ja ta kõneles praegu ka välismaale, et selle elnõu esitamine on korrektne, diplomaatiline samm, ja et keegi ei saa midagi ette heita, kui Riigikogu elnõu tagasi lükkab.

Võibolla härra Tamm valitakse veel kunagi rahvusvahelisele konverentsile ja ta ütleb isiklikult, et meie poolt on tehtud ilus samm ja etteheiteks pole põhjust.

Härra Tamm ütleb, et ta ei eita ega jaata, kuid komisjonis rääkis ta selgemat keelt ja oli

eitaval seisukohal. Nüüd esitab härra Tamm „katkestamise“ ettepaneku. Peab ütleva, et katkestamise ettepanekud on härra Tamme eriala, ja sotsiaalkomisjonis kuuleme ikka: „katkestada ja katkestada.“

Käesoleva seaduseelnõu juures ei ole aga „katkestamiseks“ mingisugust põhjust. Härra Tamme üheks vastuväiteks sellele seadusele on see, et siiski olevat leivahind tõusnud sest ajast, kui maksma pandi öötöökeelu seadus pagaritööstuses. Ja võibolla ütleb ta ka rohelise lipu õnnistamisel või mujal, et vaadake, mis Riigikogu tegi, tõstis leivahinda!

Härra Tamm, kes kõneles leivahinna kõrgendamise, ütleb aga võibolla samale rahvale, et rukkiahind oli madal. Ja peab ütleva, et ka valitsus oli samal arvamisel ning määras rukkile kõrgema hinna.

Ma tahan seega näidata seda, kuidas ühed ja samad inimesed ühe ja sama küsimuse kohta räägivad täna nii ja homme teisiti, see on nagu midagi papist tehtud, kui tõmmatakse ühelt poolt, siis tõuseb teiselt poolt üles ja ümber pöördukt. Niiviisi ei saa ettepanekuid põhjendada. Kui valitsuseasutusse saadetakse saatkond, et rukkiahinda tõsta, siis oldagu järjekindel ja ärge rääkige, et teie näeksite heameelega leivahinna vähendamist, kuigi see oleks rahvamajanduse huvides, teie ei ole seda ilmski soovinud. Teie nõuate kunstlikke abinõusid, et leivahinda tõsta.

Ma ütlen, on tarvilik, et leivahind langeks.

Teisest küljest ei ole tegelik elu seda näidanud ja ei ole seda sündinud, et kui maksma pandi öötöökeelu seadus, siis leivahind oleks tõusnud. Leivahind isegi langes, ja see on ka loomulik, sest igauks teab, et öötöö on kallim, seal tuleb valgustus juurde ja see teeb saaduste valmistamise kallimaks. (J. H o l b e r g, põl: Härra Johanson, meie ei taha, et selle hind peaks tõusma tööstuse kulude tõstmisel.) Seda teab iga tööstus väga hästi, et kui tööd normeeritakse, korraldatakse, siis see sünnib valmistamise huvides, valmistus läheb odavamaks. Ja nii oli see ka tolkorral: ei tõusnud leivahind, vaid isegi langes.

See ei ole ainus külg, vaid siin on veel teravhoidlik küsimus. Ei ole ainult juttu pagaritest, või töötajatest, vaid juttu on ka neist, kes leiba tarvitavad. Meie ei saa öelda, et see leib, mida meie sööme, oleks tervishoiu nõuetele vastavalt valmistatud. Meie leib on valmistatud sageli mustalt ning veetakse ja laotatakse laiali ka õige mustalt. Selle kohta on leivatöösturid esitanud linnavalitsusele märjukirja, kus nad näitavad, et ei täideta tarvilikke tervishoiu nõudeid. Alles hiljuti lugesime, et rikutud jälle öötöökeeldu ja leitud

inimene, kes pidi öösel tööd tegema, leivakünas magamas. Tolajal, kui oli öötöö, oli see alaliseks nähtuseks. Nüüd on vähemalt võimalik leivakünasid puhastada. Tolkorral, kui tehti tööd päevad ja ööd, ei puhastatud leivakünasid, alati olid need saaduste all, ja muidugi see tegi saadused mustemaks. Öötöökeeld on tingimata tarvilik ka leivatarvitajate tervislikust seisukohast.

Peale selle ei ole mingisugust õigust sundida üht osa inimesi öö läbi tööd tegema, küsimata, kas nad seejuures ruineeruvad, kas nad üldse päevavalgust näevad ning kas nad seejuures tervislikult, vaimlikult ja kõlblikult hukka ei lähe. Öötöö vastu on rahvusvaheliselt võitlema hakatud, kuna see inimesi ruineerib nii tervislikult, vaimlikult kui ka kõlblikult, ja ma arvan, see on põhjus, missugust Riigikogu peab tarvilikult hindama. Seadus ise on juba maksmas, nüüd on tarvis konventsioon ka ratifitseerida, ja ma usun, kui Riigikogu järjekindel on, siis ta kahtlemata ka selle konventsiooni ratifitseerib mitte seepärast, et see ainult viisakus oleks, vaid oma põhimõtte enda pärast, seepärast, et ta tunnistab selle konventsiooni sisuliselt õigeks ja tarvilikuks.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Eesti on rahvasteliidu liige, ja rahvasteliidu liikmed on enestele võtnud vabatahtlikult kohustuse rahvasteliidu poolt soovitatud konventsioonidega ühineda niipalju kui nende sisemised elutingimused seda vähegi võimaliku lasevad olla.

Mis puutub praegu kõnesolevasse konventsiooni pagarite öötöö kohta, siis on meie rahvuslik seaduseandlus sellel alal kõnesolevast konventsioonist ette jõudnud. Kõik tingimused, mis konventsioon üles seab, on seadusega maksmas pandud. Nii ei ole käesoleval korral tarvidust seda küsimust sisuliselt arutada ega põhjendada, vaid ainult vormiliselt. Kui siin tähendati, et konventsioon teeb takistusi selleks juhtumiseks, kui võibolla meie siiski kümne aasta jooksul sunnitud oleme praegust seadust ümber muutma, siis ei ole selleks oletuseks erilist põhjust, vaid see on vaba oletus. Kuna aga hiljuti maksmapandud seaduse asjas erilisi muutmise algatusi kuskilt poolt ei ole kuulda olnud, ka mitte otsekoheselt asjast huvitatute poolt, seepärast oli Vabariigi Valitsusel seesugune tunne, et praegu olulist põhjust ei ole selle seaduse muutmiseks. Seepärast ei ole sisulisi takistusi vormilise sammu astumiseks ja konventsiooni ratifitseerimiseks. Selles mõttes on Vabariigi Valitsus selle seaduseelnõu esitanud. Ma ei taha seepärast

laskuda sisulistes vaidlustes selle küsimuse kohta härra Tammega, tahaksin vaid tähendada, et kui härra Tamme mõttekäiku jälgida, mis ta täna ette toonud, siis on ta ise need nähtused, mis ta selle konventsiooni ratifitseerimise vastu teistes riikides ette toonud, selgitanud. Härra Tamm ütles ühelt poolt, et nii- ja niisugused riigid ei ole võimalikuks pidanud seda konventsiooni ratifitseerida, aga lisas pärast teise lausega juurde, et konventsiooni ratifitseerimisele on eitavalt reageerinud suured tööstuseriigid. Suurtes tööstuseriikides, kus rahvas elab suurtes linnades ja niiöelda vabrikute komplektides, on tõesti vabrikuiisiline, suurtööstuslik leiva valmistus harilik asi. Seal võivad tööpoolest ühelt poolt öötöökeeldu jaatavad kui ka eitavad küljed õige teravalt ilmsiks tulla. Sellepärast ei ole imeks panna, kui need rahvad ja riigid kaaluvad, mis teha ja missuguseid samme astuda, et kodanikkude sotsiaalseisukorda parandada, kes leiva valmistamise ametites on, aga teiselt poolt ka suuri töölistehulki tarviliku leivaga varustada. Kuid meil, kui põllumajanduslikul maal ja ka mõnel teisel põllumajanduslikul maal, ei valmistata leiba vabrikuiisil meie rahva enamuse juures, vaid kodusel viisil, ja seepärast ei ole sellel küsimusel erilist tähtsust ja huvi meie oludes. See tuleb peajaslikult ainult kõne alla meie linnades. Need ei ole meil kuigi suured veel, nõnda et siin see küsimus ei ole suur ja laialine ning sügavasse rahva ellu tungiv asi. (A. O i n a s, stp: Millist obstruktsiooni sel puhul kevadel tehti!) Ütlen, väikesi asju võib põhimõttelikult arutada ja hinnata ja nendekohaseid samme astuda. Kogusummas ei ole küsimus tegeliku väärtusega. Seepärast ei ole siis nüüd meie oludes erilisi raskusi olnud vastava seaduseandluse alal, ei ole ka erilisi raskusi konventsiooni ratifitseerimise alal. Selles mõttes võime suurte tööstusemaade eesotsas käia, ja meie kohta on see arusaadav. Nende eeskujul meile selles asjas nii väga mõnduandev ei ole. Kui rkl. Tamm on ettepaneku teinud, seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni, siis ei taha mina kui valitsuse liige selle vastu sõna võtta, sest erilist kiiret tähtsuga seaduse vastuvõtmisel ei ole käesoleval korral. Kui Riigikogu peaks heaks arvama seda asja igatepidi veel kaaluda, siis on see tema asi, ja ei ole valitsuse kohus soovitada, et Riigikogu ülepeakaela seaduse vastu võtaks, vaid kaalutagu seda kas või igas komisjonis.

K. T a m m (põl, fakt. märk.): (J. P i i s k a r, stp: Andke valu härra ministrile.) Mina tahan kõigepealt tähendada härra Johanson'ile, et mina ei kõnelenud mitte rukki-

leiva hinna tõusust, vaid sellest, et võrreldes rukkihinna langemisega oleksid pidanud ka leivahinnad langema. Mõnes kohas pole aga põrmugi leivahinnad langenud, vaatamata sellele, et rukkihinna langenus 35—40% võrra, leivahinnad ei ole aga sugugi langenud! Võimalik, et ettevõtjad ei ole kahju saanud. Räägin laiemate rahvahulkade kasuks, kes ei ole rukkileiba rukkihinna vastava hinnaga omandada võinud nähtavasti meie leiva- ja pagari-tööstuse öötöökeelu seaduse tõttu. Tarvitajad kannatavad selle all, sest nagu näha ei ole nad tarvilikult organiseerunud. Ettevõtjad on hästi organiseeritud. Nad võivad vähemalt oma soove ette tuua.

Pean faktilise märkusena tähendama, et mitte ainult tööstuseriigid ei ole vastu seisnud selle konventsiooni ratifitseerimisele, vaid ka põllumajanduslikud riigid, nagu Ungari ja Taani, on võtnud äraootava seisukoha.

B. E i l m a n (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena pean oma kohuseks öiendada, et härra Tamme poolt ettetoodud väited leivahinna tõusu kohta ei vasta tõele nimelt seepärast, et komisjonis kutsuti välja töösturite, samuti ka tööliste organisatsioonide esindajad, ja seal seletasid töösturite esindajad, et leivahinna tõus oli tingitud sellest, et puudehind tõusis 60—70%. Nii et tegelikult leivahinna tõus oli tingitud puudehinna tõusust.

L. J o h a n s o n (stp): Härra Tamm muidugi teadis, mis ta tegi, ja ei olnud tal väga palju tarvis kõneleda, kui juba valitsuse poolt tuli samasugune järeleandmine, nagu meie varem oleme näinud tollide puhul, kus valitsus ütles, et eks Riigikogu muuda, tee nii või teisiti, ja ega valitsus sellest küsimust ei tee. Ma ei tea, kas praegusel valitsusel üldse mingit küsimust on, mille juurde ta püsima jääb. See on juba teine kord — esimene kord oli tollide puhul — ja nüüd, kus valitsus ütleb, et eks Riigikogu ise otsusta. Võibolla ongi see „kõva valitsuse“ peatundemärgiks.

Härra minister tuli kõnetooli ja ütles, et see on Riigikogu enese asi, mis ta lõppude lõpuks teeb. Täheandab, härra Tamme kõnel oli mõju! (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Ei ma niipalju ei öelnud, see on liig.) Härra Tamm tegi ettepaneku, anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni. Iga inimene aga, kes vähegi seaduseelnõu läbi lugenud, leiab, et siin ei ole ühtki sarnast küsimust, mis kuuluks rahaasjanduse komisjoni kompetentsi. Mitte ühtki. Ma saaksin aru, kui härra Tamm teeks ettepaneku, anda seaduseelnõu riigikaitse komisjoni, sest võibolla on mingisugune riiklik hädaoht oodata ja võibolla enne kui seadus maksma pannakse,

tulevad tarvitusele võtta mingisugused kaitseabinõud, — seda saaks põhjendada, aga et rahaasjanduse komisjoni anda seaduseelnõu, seda ei saa. (O. G u s t a v s o n, stp: Saab küll! Rahaasjanduse komisjon peab kaaluma, kas see rukkitolli poolt räägib või vastu.) Nii võib ka ettepaneku teha, anda seaduseelnõu igasse komisjoni, aga tarvidust selle järele ei ole. Seadus on lihtne. Seni on Riigikogus arutatud sarnaseid seadusi sotsiaalkomisjonis ja nüüd rakendada selle arutamisele hulk teisi komisjone, see ei ole tarvilik, kui ei taheta seaduseelnõu maha matta. Kui see matmise tarvidus olemas, kui tahetakse seda viisakal kujul diplomaatlikul teel teha, nagu härra Tamm ütles, muidugi ei ole siis mingisugust kahtlust, et see seaduseelnõu antakse rahaasjanduse komisjoni.

J u h a t a j a: Rkl. Tammelt on ettepanek,

katkestada seaduseelnõu I lugemine ja anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni kaalumiseks, missuguseid majanduslikke tagajärgi võib anda käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmine, tähendab konventsiooni ratifitseerimine.

Aruandja J. V o i m a n (lõpusõna): Rkl. härra Tamm püüdis tõendada, et meil pagari öötöökeelu seadus hilja maksma pandud, mille tõttu ei ole kogemusi, kas võime konventsiooniga ühineda või mitte. Pean tähendama, et sotsiaalkomisjonis olid vastavate organisatsioonide esindajad ja nad seletasid, et praegumaksev seadus ei tee raskusi töösturitele ja seepärast nad ei nõua ka maksva seaduse muutmist, kuna aga nad siiski konventsiooni vastu olid. Enne pagari öötöö seaduse maksmahakkamist oli linnade omavalitsustel õigus maksma panna sundmäärusi väike- ja kesktööstuste kohta pagaritööstuses. Sarnased sundmäärused olid suuremates linnades maksma pandud ja need läksid palju kaugemale, kui praegumaksev seadus. Meie praktiline elu on näidanud, ja meie omavalitsused on äratundmisele jõudnud, et pagari öötöö ei ole hea, ja seepärast on vastavad sundmäärused välja andnud. (K. T o n k m a n'i, põl vahelhüüe.) Vaadake, härra Tonkman, on inimesi, kellele ei saa kõige parema tahtmise juures midagi selgeks teha. (K. T o n k m a n, põl: Nagu Teile.)

Mis puutub härra Tamme ettepanekusse, käesolev konventsiooni kinnitamise seadus anda rahaasjanduse komisjoni, siis ei näe ma selles midagi olulist. Ma saaksin aru, kui oleks ettepanek tehtud, anda seaduseelnõu väliskomisjoni. Siin aga tähendan, et kolmandas Riigikogus oli sama seadus väliskomisjonis

arutusel ja seal ei leitud mingisuguseid põhjusi tagasilükkamiseks.

K. Tamm (põl, häälet. motiiv.): Ma pean just oma ettepaneku poolt hääletama ja tähendama, et aruandja ei ole sellest asjast, mis komisjonis sündinud, õiget pilti andnud.

Leiva- ja pagaritööstuse esindaja härra Räska on kõige kindlamini toonitanud, kui halb mõju sellel keelul on.

Siin on täiesti selgitamata jäänud asjaolu, kuidas mõjub laiematele rahvahulkadele selle

konventsiooni vastuvõtmine. Sellepärast jään oma ettepaneku juurde.

Juhataja: (Hääletatakse.) Rkl. Tamme ettepanek on tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb aruandja ettepanek. (Hääletatakse.) Seaduseelnõu on I lugemisel vastu võetud.

Päevakord on läbi.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 18,38 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).

